

milieuvriendelijk beheer van sportvelden

Factsheet: IPM - pesticidenvrij onderhoud van natuurgras

1. Inleiding

Met ingang van 1 april 2020 mogen op sportvelden in principe geen pesticiden meer worden gebruikt tegen onkruiden, ziekten en plagen. Tot eind 2022 gelden nog enkele uitzonderingen, op voorwaarde dat kan worden aangetoond dat geïntegreerde gewasbescherming (Integrated Pest Management: IPM) gehanteerd wordt en onvoldoende resultaat heeft gehad.

Het is van groot belang om IPM vanaf nu te integreren in het beheer en onderhoud van sportvelden, zeker gezien het volledige verbod van pesticiden op sportvelden eind 2022. Deze factsheet beschrijft het pesticidenvrij sportveldbeheer op hoofdlijnen.

2. Wat is IPM?

IPM: Integrated Pest Management is een planmatige aanpak waarbij, met een combinatie van methoden en met zo weinig mogelijk schade voor mens, dier, natuur en milieu, wordt geprobeerd om schade aan gewassen door ziekten, plagen en onkruiden onder een bepaald niveau te houden. Het doel van IPM is het beperken van het gebruik en de afhankelijkheid van chemische middelen.

Het begrip IPM bestaat al ruim een halve eeuw. Sinds 2009 is het uitgangspunt voor de Europese Richtlijn Gewasbescherming (2009/128/EG) en daarmee voor de Nederlandse regelgeving op dit gebied. Het gebruik van pesticiden wordt aan steeds strengere regels gebonden en voor bepaalde toepassingen zelfs verboden. Zo geldt sinds november 2017 een verbod op pesticidengebruik buiten de landbouw. De uitzonderingen voor sportvelden is in 2020 jaar verlengd tot eind 2022, maar wel met veel extra beperkingen.

IPM betekent dat pesticiden pas ingezet mogen worden als laatste middel, nadat preventie en alle andere opties onvoldoende effect hebben gehad.

IPM vereist een planmatige en datagestuurde aanpak. Bij het voornemen om (mogelijk) pesticiden te gebruiken, geldt vanaf 2015 voor alle sectoren de verplichting om een gewasbeschermingsmonitor bij te houden, waarin alle IPM-maatregelen en het resultaat daarvan moeten worden geregistreerd.

3. De uitzonderingsregeling

De uitzonderingsregeling voor de sportveldensector is gepubliceerd in de [Staatscourant](#). In deze “Regeling gewasbeschermingsmiddelen en biociden” wordt vermeld welke uitzonderingen er nog zijn op het gebruiksverbod mits er voldaan wordt aan geïntegreerde gewasbescherming (Integrated Pest Management, IPM).

Kort samengevat zegt de regeling dat er alleen nog maar in uitzonderingsgevallen pesticiden gebruikt mogen worden en alleen als IPM is toegepast. Maar wat zijn die uitzonderingen?

De regeling zegt dat het in de uitzonderingssituaties op het geldende gebruiksverbod alleen toegestaan is om te bestrijden tegen specifieke schimmelziekten, onkruiden en insecten op bepaalde plekken op sportvelden. Die plekken worden genoemd in de tabel zoals te vinden in bijlage XVII in de [Staatscourant](#). De tabel is samengevat voor sportvelden in onderstaande figuur 1.

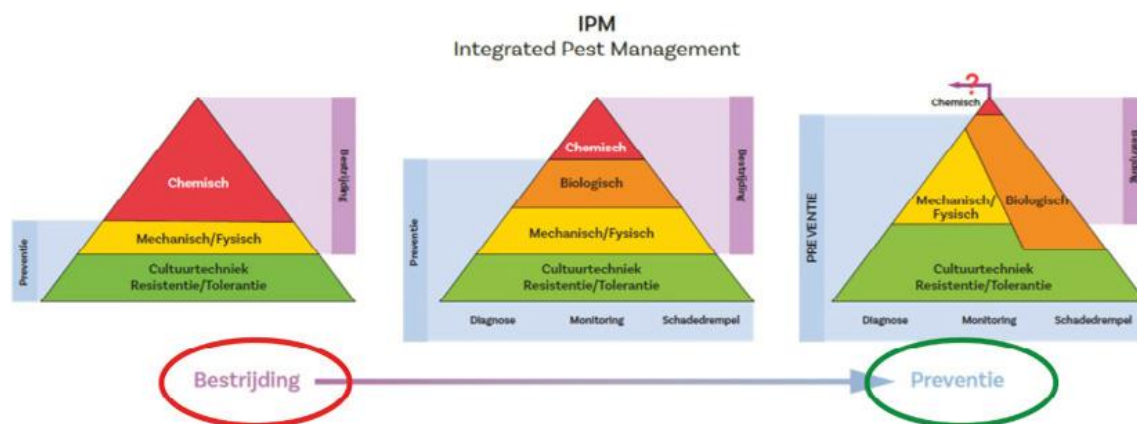
Te bestrijden onkruiden, ziekten en plagen	Wedstrijd-, trainings- en bijvelden buiten stadions	Wedstrijdvelden in stadions
Grote weegbree	20% van totale oppervlakte	Niet toegestaan
Draadereprijs		
Veldereprijs		
Paardenbloem		
Madeliefje		
Witte klaver		
Varkensgras		
Dollarspot	Niet toegestaan	100%
Sneeuwschimmel		100%
Kiemplantenziekte		100%
Grasgroeiremmer	Niet toegestaan	Niet toegestaan
Meikever	20% van totale oppervlakte	Niet toegestaan
Junikever		

Figuur 1: Situaties waarin het gebruik van pesticiden op sportvelden tot 31 december 2022 nog is toegestaan. De percentages geven aan welk deel van de totaaloppervlakte mag worden behandeld als er sprake is van overschrijding van een schadedrempel.

4. Beginselen IPM

De Europese Richtlijn benoemt een aantal specifieke IPM-maatregelen gericht op het voorkomen en/of vernietigen van schadelijke organismen (onkruiden, ziekten, plagen). Deze zijn vooral gericht op de landbouw, maar een deel geldt ook voor sportvelden.

- Bepaalde teeltechnieken om vestiging van onkruiden te verminderen, zoals valzaaibedtechnieken, dichthouden van grasmat, geschikte zaaitijd en zaaidichtheid en conserverende bodembewerkingen;
- Gebruik van gecertificeerde resistente/tolerante rassen;
- Monitoring van schadelijke organismen met passende methoden en instrumenten, zoals veldobservaties, waarschuwings- en vroegdiagnose-systemen en adviezen van gekwalificeerde adviseurs;
- Vaststellen van schadedrempels, waarboven bestrijding noodzakelijk wordt geacht;
- Voorkeur voor duurzame biologische, fysische en andere niet-chemische methoden boven chemische methoden, voor zover ze voldoende werkzaam zijn;
- Pesticiden moeten zo doelgericht mogelijk zijn en zo min mogelijk neveneffecten hebben voor de menselijke gezondheid, niet-doelwitorganismen en het milieu
- beperken, voor zover mogelijk, van de hoeveelheid pesticiden door lagere dosering, lagere toepassingsfrequentie of gerichte deelbehandelingen. Wel moet resistentie-ontwikkeling worden voorkomen;
- de verschillende beheersmaatregelen en het gebruik van pesticiden moet worden gemonitord en geëvalueerd.

Figuur 2: IPM verschuift de nadruk van bestrijden naar preventie.

5. Gewasbeschermingsmonitor

In het Besluit gewasbescherming en biociden (Bgb) is de verplichting vastgelegd om een gewasbeschermingsmonitor bij te houden wanneer het voornemen bestaat om voor professionele doeleinden pesticiden te (laten) gebruiken. Gebruik op sportvelden geldt altijd als een professionele toepassing. Het bijhouden van de monitor dient twee doelen:

- Basis voor controle door de toezichthouder of in voldoende mate gewerkt is volgens de beginselen van geïntegreerde gewasbescherming.
- Basis voor verbetering van beheer en onderhoud op basis van de resultaten van monitoring.

De vorm van de gewasbeschermingsmonitor is niet vastgelegd, zodat het kan worden ingepast in eigen bestaande beheersystemen. Een gewasbeschermingsmonitor voor sportvelden bevat o.a. de volgende informatie:

- Overzicht van type grassportvelden en risicofactoren voor onkruiden, ziekten en plagen;
- Rassenkeuze voor specifieke toepassingen en groeiomstandigheden;
- Monitoring van schadelijke organismen (onkruiden, ziekten en plagen); uit oogpunt van preventie is het zinvol ook de kwaliteit van grasmat en toplaag te monitoren;
- Eventueel gebruik van waarschuwings-, advies- en beslissingsondersteunende systemen gericht op tijdig signaleren van toenemende ziektedruk;
- De toegepaste biologische, fysische en mechanische gewasbeschermingsmaatregelen, waaronder de inzet van biologische plaagbestrijders en mechanische onkruidbestrijding;
- De keuze van gebruikte gewasbeschermingsmiddelen op basis van risico's voor mens en milieu (gebruikte gewasbeschermingsmiddelen moeten bijgehouden worden conform artikel 67 van verordening (EG) nr. 1107/2009;
- Emissiebeperkende maatregelen, inclusief toedieningstechnieken;
- Resistentiemanagement bij het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen;
- Overige maatregelen die hebben bijgedragen aan het verminderen van het gebruik van chemische middelen;
- Oordeel over het succes van de toegepaste beheersmaatregelen.

Aanvullend is het zinvol de taken en bevoegdheden van betrokkenen vast te leggen.

Dus wie, wanneer het besluit neemt om pesticiden in te zetten, wie verantwoordelijk is voor inkoop en toepassing van pesticiden en of alle betrokkenen over de juiste licenties beschikken.

6. De planmatige aanpak

IPM is, zoals de naam aangeeft, sterk verweven met het normale beheer en onderhoud van sportvelden. Het ligt voor de hand om in de beheer- en onderhoudsplannen expliciet op te nemen op welke wijze preventieve maatregelen, mechanische onkruidbestrijding en biologische plaagbestrijding worden uitgevoerd. De onderwerpen van de gewasbeschermingsmonitor vormen hiervoor een goed uitgangspunt, aangevuld met o.a.

- Een goede beschrijving van de Ausgangssituatie: fysieke gegevens over de velden (profielopbouw, toplaagsamenstelling, bemestingsonderzoek, risicofactoren in de directe omgeving e.d.);
- Afspraken met verenigingen over (verantwoord) gebruik van de velden;
- Overwegingen en keuzes voor grassen, bemesting en beregening, inkoop van grond e.d.;
- De wijze waarop monitoring wordt uitgevoerd, welke schadedrempels worden gehanteerd en hoe monitoringsgegevens vertaald naar concrete IPM-maatregelen.

7. Wat zijn de voordelen van IPM?

IPM draagt in de landbouw bij aan een drastische afname van het pesticidegebruik, omdat er bewuster en slimmer wordt gewerkt en omdat er alternatieven ontwikkeld worden die minder schadelijk zijn voor mens, dier en milieu. Sportvelden gaan op dezelfde manier profiteren van IPM. Clubs kunnen profiteren van de technische en organisatorische planmatigheid die bij IPM vereist is. Bij technisch moet je denken aan het opstellen van een onderhoudsplan gefocust op een weerbarstige grasmat. Bijvoorbeeld: welke grassoorten streven we na en in welke verhouding, welke wortellengte, en wat zijn onze drempelwaarden voor plagen, ziekten en onkruiden? Bij organisatorisch moet je denken aan het vastleggen van taken, bevoegdheden en doelen. Het nadrukkelijke advies is om nu al nul pesticidegebruik na te streven met behoud van de voor de voetbalsport zo essentiële speelkwaliteit. Waarom? Zo inventariseer je wat nog niet lukt en waarom het vooralsnog niet lukt. Maar hanteer wel schadedrempels om de kwaliteit van het veld te behouden: leg vast welk schadeniveau wel en niet geaccepteerd wordt. Het grootste voordeel van IPM tot slot: het leidt tot structurele speelkwaliteit, het hele jaar door. Pesticidegebruik is uiteindelijk symptoombestrijding.